

Gyulai Zoltán tudományos munkássága a kristályok növekedése és a kristályhibák vizsgálatának területére esik. Világhírű cikkei (NaCl-kristályok elektromos vezetésének megváltozása plasztikus deformációkor, tűkristályok „whiskerek” szakítószilárdságának méretfüggősége) mellett [1], legnagyobb érdemének az tartható, hogy egy tudományos iskola alakult ki körülötte [2], amelynek hatása napjainkig nyomon követhető. Az első tanítványok egyike *Tarján Imre* [3], aki Gyulai tanársegéde volt Debrecenben, és nála is doktorált 1939-ben. *Tarján Imrét* 1970-ben az MTA levelező, 1976-ban rendes tagjává választotta. Míg Gyulait főleg elvi jelentőségű témák (vannak-e kristályhibák, vannak-e „tökéletes kristályok”), addig *Tarjánt* inkább a gyakorlatiasabb témák (kristálynövekedés helyett a kristálynövesztés) érdekelték. Legtöbbször idézett cikke az extrém tisztaságú alkálifluorid-kristályok előállításával foglalkozott. Gyulainak voltak még tanítványai Kolozsvárott, majd életének utolsó évtizedeiben a BME-n. Gyulai közvetlen tanítványai körül tanítványok újabb sora jelent meg. Szinte szimbolikus jelentőségű, hogy Gyulai Zoltán halálát követő évben a *Tarján Imre* vezette *MTA Kristályfizikai Kutatólaboratórium* munkatársa lett *Janszky József* (1943–2018), aki első cikkét a töltött diszlokációkról *Tarján Imrével* közösen írta. *Janszkyt* 2007-ben az MTA rendes tagjává választották. Mind *Tarján*, mind *Janszky* mellett kristályfizikához nem kötődő iskolák is kialakultak. Gyulai egyik utolsó cikkét velem közösen írta. Húsz évvel később nálam kezdte tudományos munkáját a kristályfizikai csoport jelenlegi vezetője. Neki van olyan tanítványa, aki már Gyulai Zoltán halála után született. Röviden: a tanítványok között négy-öt generációt lehet megkülönböztetni.

Gyulairól nem lehet mondani, hogy sem utódja, sem boldog őse. Gyulai először a pesti egyetemre iratkozott be, de hosszantartó tüdőgyulladás miatt haza kellett mennie Erdélybe, és tanulmányait Kolozsváron folytatta. Itt a kísérleti fizika tanára *Tangl Károly* [4] akadémikus volt. Elméleti fizikát, abban az időben matematikai fizikát, a szintén akadémikus *Farkas Gyulá-*

tól tanult [4]. Gyulai egész életében döntő jelentősége volt *Ortvay Rudolfnak* [4] (levelező tag 1925-től), akit először mint fizikai gyakorlatokat vezető tanársegédet ismert meg. A hétéves szibériai hadifogság után *Ortvaytól* kezdett el újra fizikát tanulni. Többek között *Ortvay* ajánlotta Gyulainak Göttingent. Itt a nála csak három évvel idősebb *Robert Wichard Pohl* professzor fogadta maga mellé ösztöndíjasként. *Pohl* a modern szilárdtest-fizika megalapozója. Maga a szilárdtest-fizika elnevezés is *Pohl* lakásának teraszán, poharazgatás közben született. Addig tréfásan „piszkos fizika”-ként volt az élcélódések tárgya.

Gyulai Zoltán emlékének megőrzésére az első lépést az ELFT tette 1969-ben a Gyulai-díj megalapításával. A díjat eddig 34-en kapták meg. (A díjhoz járó emléklapokan Gyulai születési éve hibásan szerepel, 1888 a helyes 1887 helyett.) A BME Könyvtára 1987-ben „Gyulai Zoltán” emlékkiállítás rendezett. Az MTESZ ugyanabban az évben emléktáblát helyezett el az egyik szegedi gimnázium falán. Gyulai így ír első szegedi éveiről: „Lakni az intézetben laktam, mert az intézet üres volt. Egy szegedi gimnáziumban helyezték el a fizikai és vegytani intézeteket.” Gyulai szülőfalujában, az erdélyi Pipén az MTA, az *Unitárius Egyház* és a *Babeş-Bolyai Egyetem* 1998-ban helyezett el emléktáblát. Gyulai Zoltán mellszobrát a Műegyetem kertjében 2012-ben avatták fel. Az egyetem rektora, egykori építőmérnök-kari diák, ünnepi beszédében nemcsak a kísérletekkel gazdagon demonstrált előadásokra, hanem Gyulai „ügyebár” szavajárására is visszaemlékezett.

Nemcsak tanítványaiban él tovább a tanár, hanem tanítványai tanítványaiban is, ezért halhatatlan ő.

Irodalom

1. Hartmann E.: Magyar ötletek és hazai megvalósításuk. *Magyar Tudomány* (2003/12) 1559–1565.
2. http://real.mtak.hu/74/1/35044_ZJ1.pdf
3. Hartmann E.: *Tarján Imre a magyar kristályfizikában. Fizikai Szemle* 62/7–8 (2012) 230–233.
4. *A Magyar Tudományos Akadémia Tagjai 1825–2002.* (főszerk.: Glatz F.), MTA Társadalomkutató Központ, Budapest 2003.

BÚCSÚ: BONIFERT DOMONKOSNÉ BOTTYÁN KATALIN

A Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Általános és Környezetfizikai Tanszéke megrendülten tudatja, hogy 2018. május 26-án elhunyt *Bonifert Domonkosné Bottyán Katalin*, a tanszék nyugalmazott főiskolai docense, intézményünk 1989–1994 közötti főigazgató-helyettese. Személyében nemcsak egy nagyszerű kollégát, kiváló oktatót, nagyra becsült pedagógust veszítettünk el, hanem távozott közülünk a tanszék szakmódszertani csoportját több évtizeden át vezető oktatója, a hallgatók sze-

retett Kati nénije. Szárnyai alatt fizikatanár-szakos hallgatók százai ismerkedtek meg a fizika tanításának alapvető módszertani fogalmaival, az oktatás ezernyi titkával, kaptak útmutatót a tanítás hétköznapi tenni-valói megszervezéséhez. A Tanárnő diákjai nemcsak olyan szakmai és módszertani ismeretek birtokában léptek ki intézményünk kapuján, amely már másnap hiteles és katedraképes teljesítményt garantált, hanem azt is megtanulták, hogy becsülettel és hűséggel kell helytállni a tanári pályán.